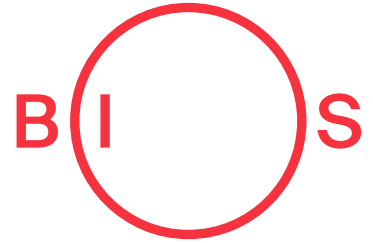

Eduskunnan suuri valiokunta, työjaosto

Asia: E 6/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/E_6+2025.aspx

Erityisesti tarkastelukulmasta ”Innovatiivinen ruoantuotanto – ruoantuotannon tulevaisuus”.
Halutessanne voitte tuoda esille myös muita kirjelmään liittyviä näkökohtia.

Lausunnon pääsanomat:

- Ruoantuotannon negatiivisten ympäristövaikutusten merkittävä vähentäminen edellyttää kasvintuotannon osuuden kasvua.
 - Ravinnekiertojen parantamista auttaisi eläin- ja kasvintuotannon integroiminen ja tuotannon monipuolistaminen, joka tukisi myös resilienssiä muuttuvissa ympäristöoloissa.
 - Suomen ruokajärjestelmän eriytynyt luonne vaikeuttaa muutosta, mikä edellyttää pitkäjänteistä suunnitelmallisuutta, jotta muutoksia voidaan edistää oikeudenmukaisesti.
 - Pyrkimystä järjestelmätason muutokseen ei kuitenkaan näy käsillä olevassa selvityksessä, vaan oletuksena on nykymallin jatkaminen pääpiirteissään.
 - Eläintuotannon osuuden kohtuullistaminen vähentäisi riippuvaisuutta tuontipanoksista, sillä valtaosa viljelyalasta on sidoksissa eläintuotantoon.
 - Samaan aikaan kuitenkin olisi kasvatettava kasviproteiinien tuotantoa, mikä edellyttää koko tuotantoketjun edistämistä.
 - Valtioneuvoston selvityksessä kasviproteiinien tuotantoa ihmisravinnoksi ei mainita lainkaan.
 - Komissio kuitenkin korostaa innovatiivisuudessa nimen omaan ilmasto- ja luontokysymyksiä.
 - Kotimaisen kasviproteiinituotannon koko ketjun tukeminen antaisi merkittäviä mahdollisuuksia innovaatioille niin tuotteiden kuin teknologioiden viennissä.
-

Kiitän mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston selvityksestä koskien komission tiedonantoa maatalouden ja ruoan visiosta. Toiveen mukaisesti keskityn näkökulmaan ”Innovatiivinen ruoantuotanto – ruoantuotannon tulevaisuus”. Taustani on monitieteisessä ympäristötutkimuksessa, ja tarkastelen erityisesti ekologisen kestävyysnivoista ruokajärjestelmän muihin tavoitteisiin. Tämä kysymys nousee esiin myös valtioneuvoston selvityksessä, mutta nostan esiin joitain olennaisia ongelmia sen käsittelyssä.

Valtioneuvoston selvityksessä huomioidaan kaksi hyvin tärkeää painotusta komission tiedonannossa: pyrkimys kestävämpään proteiinituotantoon sekä riippuvuuden vähentäminen ulkoisista tuotantopanoksista. Kumpikin pyrintö on äärimmäisen tärkeä, mutta valtioneuvoston selvityksessä näitä tarkastellaan pääosin tai jopa yksinomaan eläintuotannon näkökulmasta (s. 2). Oletuksena on nykyisen kaltainen eläintuotantokeskeinen malli, ja kestävyttä haetaan tämän mallin hienosäädöstä, ei järjestelmätason muutoksista.

Näin etenkin kysymys kotimaisesta kasviproteiinituotannosta ihmisravinnoksi loistaa selvityksessä poissaolollaan. Termi ”kasviproteiini” ei esiinny selvityksessä kertaakaan. Kasviproteiinien merkitys jää selvityksessä korkeintaan rehuomavaraisuuden asiaksi. Sekä ekologisen kestävyysnivoista että innovatiivisuuden näkökulmasta tämä on selvä ongelma.

Tieteellisessä tutkimuksessa on laaja yhteisymmärrys siitä, että moninaisten negatiivisten ympäristövaikutusten vähentämiseksi eläintuotannon osuutta ruokajärjestelmissä tulisi pienentää. Tutkimuskeskusteluissa tämän yleisen näkökulman hyväksyy myös suurin osa niistä tutkijoista, jotka peräänkuuluttavat ekologisesti kestävämmän eläintuotannon mahdollisuuksia.

Suomen ruokajärjestelmässä on historiallisesti periytynyt korkea eläintuotannon osuus sekä eläin- ja kasvintuotannon voimakas alueellinen eriytyminen, mikä hankaloittaa systeemitason muutoksia. On selvää, että tämä lähtötilanne on huomioitava, eivätkä siirtymät voi olla hyppäyksellisiä – sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vuoksi että olemassa olevan tuotantoinfrastruktuurin inertian takia.

Eläintuotannon osuuden pienentämisen ohella tutkimuksessa peräänkuulutetaan myös pyrkimystä eläin- ja kasvintuotannon integrointiin, mikä mahdollistaisi monipuolisempaa ja resilienssiväkeä tuotantoa sekä esimerkiksi toimivampaa kiertotaloutta sivuvirtojen kuljetusetäisyyksien pienentyessä: ravinteiden tehokas hyödyntäminen tila- tai tilaryhmäkohtaisesti mahdollistuisi paremmin kuin laajassa maantieteellisessä eriytymisessä. Tuotannonalojen eriytyksen historia sekä maantieteelliset ympäristöerot estävät hyppäyksellisen siirtymän tässäkin mielessä.

Tarvitaan siis pitkäjänteistä ruokajärjestelmäpolitiikkaa, joka tähtää asteittaiseen muutokseen. Pyrkimystä järjestelmätason muutokseen ei kuitenkaan näy käsillä olevassa selvityksessä, vaan oletuksena on nykymallin jatkaminen pääpiirteissään.

Valtioneuvoston selvitys antaa ymmärtää (s. 2), että laajaperäinen eläintuotanto tarjoaisi ympäristöhyötyjä, mutta ilmaisutapa on harhaanjohtava. Pikemminkin on niin, että kestävämmillä menetelmillä voidaan vähentää eläintuotannon haittoja. Nurmirehun tuotannossa päästöt ovat pienempiä kuin esimerkiksi viljan viljelyssä, mutta päästöjä syntyy. Nurmirehun tuotanto ei siis nykyisellään muodosta hiilidioksidin nettonielua, kuten usein väitetään. Nurmen saaminen nettonieluksi näyttää kyllä nykytiedon valossa mahdollista, joskin tilanne vaihtelee silloinkin merkittävästi vuosittaisten olosuhteiden mukaan. Tämän ohella on muistettava myös nurmiviljelyyn liittyvät lannoitepäästöt. Joka tapauksessa viljarehulla on merkittävä rooli eläintuotannossa nurmen rinnalla, ja eläintuotantoon väistämättä kuuluvat metaanipäästöt ovat ilmastonäkökulmasta merkittävä kysymys. Nurmiviljelyn hiilitaseen parantaminen ei siis poista koko tuotannon päästöjä.

Tässä on hyvä pitää mielessä mittakaavaerot. Yksittäisten tilojen tasolla ehdottomasti eläintuotannon haittoja voidaan vähentää, ja joitain positiivisia vaikutuksia voidaan todella saada aikaan. Tällaiset toimet ovat tietysti kannatettavia ja tukemisen arvoisia.

Koko ruokajärjestelmän tasolla kuitenkin pitäytyminen eläintuotantokeskeisyydessä lukitsee kehityksen suhteellisesti suurempiin ympäristöhaittoihin ja suurempaan riippuvuuteen tuotantopanoksissa. Valtioneuvoston selvityksessä käsitelty kriisinkestävyys ja omavaraisuus tuotantopanoksissa ovat erittäin tärkeitä kysymyksiä. On kuitenkin harhakäsitys, että eläintuotantokeskeinen malli vähentäisi riippuvaisuuksia. Kuten Venäjän käynnistämän sodan alkukuukausina kirjoitin (<https://bios.fi/ruokakriisi-ja-omavaraisuuden-illuusiot/>), eläintuotannon osuuden lasku olisi olennainen osa pyrkimyksessä lisätä omavaraisuusastetta tuotantopanoksissa.

Kysymys eläintuotannon osuudesta on keskeinen ruokajärjestelmän ilmastotavoitteiden kannalta. Suomessa ruoantuotannon päästöjen vähentäminen ei ole juuri edennyt (vrt. selvityksen s. 3: "päästöjen vähentämistä pitäisi *jatkaa*"). Suomessa puolet viljasadosta sekä noin 80% viljelyalasta on sidoksissa eläintuotantoon, joten se on avainasemassa paitsi tuotantoon liittyvissä päästöissä myös maankäytön muutoksissa, liittyen esim. pellonraivaukseen ja metsittämisen mahdollisuuksiin.

Nyt selvityksessä korostuu maatalousmaiden hiilensidonta, joka on potentiaalisesti tärkeä asia, joskin vielä alkuvaiheessa mm. puutteellisista mittausmenetelmistä johtuen. Joka tapauksessa maaperän hiilensidonnalla on kyllästymispisteensä: paraskaan maatalousmaa ei toimi hiilinieluna pysyvästi. Lisäksi kehitys voi nopeasti kääntyä toiseen suuntaan ilmasto-olojen muuttuessa. Kuten Qvidjassa tehdyt tutkimukset osoittavat, nurmimaan hiilensidonta on äärimmäisen herkkää olosuhteille, ja nielu kääntyy helposti hiilen lähteeksi (*Maaseudun Tulevaisuus*,

22.8.2024). Hiilen sidonta voi kuitenkin olla hyvä sivuseuraus muutoin hyödyllisistä maaperätoimista, jotka liittyvät ravinnekiertoihin, vesitalouteen ja eroosioon.

Koko sektorin ilmastopäästöjen kannalta tuotantorakenne eli eläintuotannon osuus on kuitenkin paljon suurempi kysymys.

Edellä sanottu ei väheksy etenkään laidunnuksen mahdollisuuksia biodiversiteetin ylläpitämisessä, mutta tärkeiden niitty-ympäristöjen ylläpitoon tarvittava eläinmäärä on koko ruokasektorin mittakaavassa nykyiseen verrattuna kovin pieni.

Kuten sanottua, Suomen maataloussektorin perityssä tilanteessa muutokset eivät voi olla hyppäyksellisiä, sosiaalisista syistä, nykyisestä infrastruktuurista sekä paikallisista ympäristöoloista johtuen. Kaikkialla ei voi tuottaa kaikkea. Mutta jos ekologinen kestävyys halutaan ottaa tosissaan ruokasektorin muiden tavoitteiden rinnalla, tarvitaan siirtymää kohti kasvispitoisempaa, monilajisempaa ja integroidumpaa mallia, joka olisi myös resilientimpi muuttuvissa olosuhteissa.

Työjaoston toivomasta innovaationäkökulmasta tämä on erityisen kiinnostavaa. Kuten valtioneuvoston selvityskin tiivistää, komissiolle ilmasto- ja luontokysymykset ovat innovaationäkökulmassa keskeisiä (s.7). Luonnonvarakeskuksen tutkimus *Kasviproteiini kasvun tiellä* (<https://www.sitra.fi/julkaisut/kasviproteiini-kasvun-tiella/>) osoittaa, Suomessa olisi suuret mahdollisuudet rakentaa kasviproteiiniomavaraisuutta, myös ihmisravinnoksi käytettävän proteiinin. Se kuitenkin vaatii johdonmukaista politiikkaa ja ketjun eri vaiheiden tukemista. Suomen mahdollisuudet paitsi lisätä kokonaisomavaraisuusastettaan ja ruokajärjestelmän resilienssiä myös luoda uusia maailmalla kiinnostavia tuotteita tai tuotantoteknologisia innovaatiota ovat merkittäviä, mikäli näihin mahdollisuuksiin tartutaan. Niitä ei kuitenkaan toteuteta ilman ruokajärjestelmää koskevaa visiota, joka pystyy irtaantumaan perityistä tuotantorakenteista ja etsimään uutta.

Kunnioittavasti,

FT Ville Lähde
BIOS-tutkimusyksikkö
ville.lahde@bios.fi
040-7776772

BIOS on itsenäinen monitieteinen tutkimusyksikkö, joka tutkii ympäristö- ja resurssitekijöiden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan – talouteen, politiikkaan, kulttuuriin – ja kehittää päättäjien ennakointikykyä. BIOS pyrkii tutkimustyöllään tukemaan ekologisen jälleenrakennuksen edellytyksiä Suomessa ja maailmassa.